

Geçmişin zamanı bugündür

Halim ŞAFAK

Her hangi bir edebiyat yapıtı hakikatle hangi bağlam ve düzeyler üstünden ilişki kurmuş olursa olsun bize bir geçmiş tartışması yapma konusunda zorlaması bir yana bu tartışmanın insanın kendine dönük bir vicdan değerlendirmesine dönmesi beklenmelidir.

Dünyadaki uluslaşma süreçleri sonuçları düşünüldüğünde ötekiyle birlikte yaşamının şiddetle karşılıklı olarak ya da değil ortadan kaldırıldığı/ kalktığı bir zaman olarak anlanabilirler. Bu memlekette de bu Ermeniler, Rumlar, Yahudiler, Kürtler ve Aleviler'le Türkler ve devlet arasında yaşanmıştır.

Ne var ki bu tür kıyımlar olduğu her yerde azınlıkta da kalsa farklı ve insana gelecek bahsinde umut veren şeylerin yaşandığı ve yaşanacağı da muhakkak söylenmelidir. Çünkü bir avuç insan her şeyi ölme ve öldürmenin belirlediği süreçlerde de insani olanın özellikle vicdani temelde gelişmesi ve yaşanması için de can havliyle mücadele etmiştir. Geçmiş kıyımlar kadar dünyaya yayılmış bu türden hikâyelerle doludur. Söz konusu etmeye çalıştığım kıyımları önlemeye yetmemiştir ama can havliyle kurtarabildiği kadarını zulüm edenin elinden kurtarmıştır.

Gürsel Korat'ın yeni romanı "Unutkan Ayna"da söz konusu ettiği 1915 kırım geçmişi zamanın bu bağlam ve düzeyde ele alınması mümkün örneklerinden biridir. (YKY,2016) Bir hafta gibi kısa bir zamanı dilimi içinde Nevşehir ve etrafında yaşananlar üstünden oluşturulan roman özellikle Kirkor ve Memet'in arkadaşlıklarının aynı dünya karşısında oluşturduklarına ve

yaptıklarına bakarak belirtirsek söz konusu zamanın insani ama nedense uzakta tutulmuş önemli bir boyutunu ele alıyor. Aynı dönemde insan ilişkileri kadar aşk ilişkileri de başka bir düzey olarak aynı anlayışın bir parçası olarak romanda söz konusu ediliyor.

KIRIM KARŞISINDA İNSANLIK DURUMLARI

"Unutkan Ayna"da tehcir sürecinde bir devlet tartışması yapılırken bir yandan da o devlet karşısında Ermenilerin, Rumların, Alevilerin ve Türklerin içinde düştüğü/düşürüldüğü durum orda gelişen ölme ve öldürme temelli şiddet kadar bunun karşısında tam bir insanilikle verilen yaşama ve yaşatma mücadelesini konu ediliyor.

Gürsel Korat çocukluğunda anlatılanları da unutmadan ama daha çok tarihte yaşananların derin etkisiyle oldukça akıcı ve imgeye pek sığınmayan bir dille "Unutkan Ayna"da bunları yazıyor. Bu akıcılığa bağlı olarak "Unutkan Ayna"ya 1915'lerde Nevşehir, Yozgat, Kayseri ve etrafında geçen bir polisiye roman da denilebilir. Romanın asıl özelliği insan duygularının öne çıkarılması ve aynı dönemde başka ve gizlilikle kendini gerçekleştiren bir sürecin bu duygularla birlikte tüm şiddete ve onun yaydığı ölme ve öldürülme korkusuna rağmen insanın

kötücüllüğü karşısında hem insani hem de vicdani olan üstünden yaşanmasıdır.

"Unutkan Ayna" bu noktada "insanîyetleri benzer" tabirinin karşılığını 1915 kırımına bakarak söz konusu ediyor başka bir deyişle ortaya çıkarıyor. Kirkor'la Mehmet arasındaki dostluktan, Binbaşı'nın ve Doktor'un tavrına oradan aşk ve insan ilişkilerine kadar giden geniş bir düzeyde kırım karşısında insanlık durumları romanın asıl konusudur denebiliriz.

Romancının tarihin bir dönemine ait bu tavrını geçmişle kurduğu ilişkiden çıkardığı bir sonuç ve arzusunu duyurduğu bir şey olarak da değerlendirebiliriz. Geçmişin asıl zamanının bugün olduğu ve bu yüzden bugünü etkileyeceği düşünülürse insani olanı öncelemiş bir romanın yine bugün karşısında "insanîyetlik" çağrısı olarak algılanması ve öyle kabul edilmesi mümkündür.

BİRLİKTE YAŞAMA ÇAĞRISI

Kaldı ki çocukluğu Yozgat, Kayseri ve etrafında kırımdan kurtulanlarla birlikte geçmiş/yaşanmış birinin bu yaptığı aynı zamanda söz konusu çocukluk ve geçmişle kurulmuş bir ilişki olarak anlanabilir. Hatta bu haliyle romanın geçmişin bugüne dönük ya da geçmişten kalkınan bir birlikte olma ve yaşama çağrısı olarak kabul edilmesi de mümkündür.

Geçmiş hatırlatması ve saklaması mümkün olan fotoğrafları bulup yok etme ve onları koruma arzusunun da şiddetle çarpıştığı roman bir ucuyla fotoğraf sanatı üstünden dünyaya dönük bir karşılık da oluşturuyor. Söz konusu ettiğim bir yanıyla Ermeni ve Rumların her türden gelişmeye dönük ilgisini açık ederken -ki bu baştan beri bu memleketteki düzeyi göstermesi açısından önemli bir örnek olmuştur- bir yanıyla olup biteni belgeyerek geleceğe bırakma arzusunun güçlüğünü de somutlaştırmaktadır. Aslına bakılırsa bugün de sürmekte olan tartışmalar yazılı ve sözlü tarih kadar bu fotoğraf ve belgeler üzerinden yürütülmektedir.

Geçmiş özellikle Anadolu topraklarında Ermeniler, Rumlar ve Türkler'in, daha başkalarının birlikte yaşadıkları ya da yaşamayı bildikleri için bugün de deneyimlenmesi gereken bir olgu olarak orda tarihin bir yerlerinde durmaktadır. İnsani olanın özelliği birileri kötülük ederken birilerinin de zulme uğrayana yardıma gelmesidir. **Alain Touraine**'nin "Bir zamanlar uzakta olan yaklaşmakta ve geçmiş şimdiki zamana taşınmaktadır" demesinin vahim sonuçları memleket yüzeyinde tüm şiddetiyle yaşanmaktayken "Unutkan Ayna"nın hatırlamaya ve hatırlatmaya çalıştığı insaniliğin yine insanın insana borcu olduğu muhakkak söylenmelidir.

